

НАРЕДБА № 5
от 11 май 1999 г.

ЗА РЕДА, НАЧИНА И ПРИОДИЧНОСТТА НА ИЗВЪРШВАНЕ НА ОЦЕНКА НА РИСКА
(Обн., ДВ, бр. 47 от 21.05.1999 г.)

Глава първа
ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. С тази наредба се уреждат редът, начинът и периодичността на извършване на оценка на риска за здравето и безопасността на работниците и служителите.

Чл. 2. (1) Наредбата се прилага във всички предприятия, места и дейности, обхванати от разпоредбите на чл. 2 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд.

(2) Лицата, които за своя сметка работят сами или в сдружение с други, оценяват риска по тази наредба.

Чл. 3. Оценяването на риска обхваща:

1. работните процеси;
2. работното оборудване;
3. помещенията;
4. работните места;
5. организацията на труда;
6. използването на суровини и материали;
7. други странични фактори, които могат да породят риск.

Чл. 4. (1) Оценяването на риска се извършва от работодателя.

(2) При оценяването на риска участват служби по трудова медицина, органите за безопасност и здраве и другите специалисти от предприятията. При необходимост работодателят привлича и други външни организации и специалисти.

Чл. 5. (1) На основата на оценката на риска работодателят:

1. планира и прилага подходящи мерки за предотвратяване на риска, а когато това не е възможно, осигурява защита на работниците и служителите и на всички останали лица, които по друг повод се намират във или в близост до мястото, където има риск;
2. степенува по приоритети мерките за предотвратяване, намаляване и ограничаване на риска, като отчита установения риск, причините за възникване на опасностите, алтернативните решения, вкл. новостите по съответните проблеми, осъществимостта на решенията и възможността за инвестиции;
3. осъществява контрол за изпълнението и ефикасността на предприетите мерки.

(2) Работодаателят внася за обсъждане в комитетите и групите по условия на труд въпросите, свързани с оценяването на риска, предложените и предприетите мерки и резултатите от тях.

Чл. 6. Когато един обект, работно помещение или оборудване, работна площадка или работно място се използват от няколко предприятия или организации, работодателяте по писмена договореност определят реда и начина за оценяване на риска.

Глава втора
ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТТА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА РИСКА

Чл. 7. Работодаателят утвърждава и изпълнява програма за оценяването на риска, която включва:

1. организацията и координацията на дейностите по оценяването на риска;
2. подходите и методите за извършване на оценката на риска, включително осигуряването на достоверност на резултатите и разработването при необходимост на подходящи за предприятието методи;
3. оценителите на риска;
4. необходимите ресурси за оценяване на риска;
5. начините за осигуряване на информация, обучение и консултации на оценителите;
6. етапите, последователността и сроковете за оценяване на риска;
7. начина за допитване и консултации с работниците и служителите, работещи на или свързани с конкретното оценявано място.

Чл. 8. Оценителите на риска трябва да могат:

1. да прилагат процедурата за оценяване на риска, като на оценяваните работни места и дейности:
 - а) да анализират риска за здравето и безопасността при работа;
 - б) да оценяват риска и да определят приоритетите;
 - в) да оценяват наличните мерки за защита;
 - г) да предлагат достъпни мерки за предотвратяване или намаляване на риска, да обосновават/представят техните предимства и оценяват тяхната ефикасност;

2. да определят случаите, в които е необходима компетентна помощ, и да се обръщат за такава помощ към подходящи специалисти;
3. когато е необходима количествена оценка на риска, да осигуряват прилагането на подходящи техники и методи;
4. да работят в екип.

Чл. 9. Оценителите на риска трябва да притежават знания и информация относно:

1. опасности и рискове, чиито източници, съществуване, прояви и начини за предотвратяване, намаляване и ограничаване са известни;
2. материалите, работното оборудване и технологиите, използвани при работа;
3. работните процеси, организацията на работа и взаимодействието на работещите с използваните материали и оборудване;
4. вида, вероятността, честотата и продължителността на излагане на опасности;
5. нормативната уредба за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
6. това, което се приема като добра практика за областите, в които няма специфични нормативни разпоредби.

Чл. 10. (1) Източници на информация за оценяване на риска са:

1. нормативните разпоредби;
2. българските и европейските стандарти, стандарти на ISO и IEC;
3. анализи на производствени процеси и професионални дейности по отношение здравето и безопасността при работа;
4. становища и оплаквания от работниците и служителите и/или техни представители и резултати от анкети с тях;
5. данни, предоставяни от производители и доставчици на суровини, материали и оборудване;
6. данни от проведени наблюдения и измервания на факторите на работната среда и на специфични показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места;
7. данни за злополуки и за общата и професионална заболяемост на работниците и служителите;
8. данни за аварии;
9. данни от медицински наблюдения и изследвания;
10. ръководства и други материали за съответната дейност;
11. периодични издания и база данни относно здраве и безопасност при работа;
12. информация, предоставяна от национални служби и институции, компетентни в областта на здравето и безопасността при работа;
13. научна и техническа литература;
14. всякаква друга информация, полезна за оценяване на риска.

(2) Необходимите за оценяването на риска измервания се извършват от звена на работодателя и/или от юридически и физически лица, упълномощени по съответния ред. Измерват се:

1. специфичните показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места;
2. стойностите на елементите за микроклимата, токсичните вещества и праха във въздуха, шума, вибрациите, осветлението и лъченията;
3. физическото натоварване на работниците и служителите.

Чл. 11. (1) Оценката на риска се преразглежда, когато:

1. настъпят промени, които могат да окажат влияние върху риска - въвеждане на нови производствени процеси, оборудване, продукти и материали, промяна на организацията на труда, нови сгради и помещения, реконструкция на съществуващи и др.;
2. след настъпили промени в нормативната уредба;
3. оценката е направена на основата на данни и информация, станали невалидни или неподходящи;
4. има условия оценката да бъде подобрена;
5. прилаганите защитни и профилактични мерки са неефективни или неадекватни;
6. резултатите от разследвания на злополуки, аварии, професионални заболявания и инциденти без злополуки налагат преразглеждане.

(2) Преразглеждане на оценката се извършва:

1. по преценка на работодателя;
2. по предписание на контролните органи.

(3) Периодичността на оценяване на риска се определя от работодателя в зависимост от установения риск и в съответствие с изискванията на нормативните актове.

Глава трета ПРОЦЕДУРА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА РИСКА

Чл. 12. При оценяване на риска се осигурява обхващане на всички аспекти на трудовата дейност с цел установяване на всички възможни опасности и рискове.

Чл. 13. (1) Подходът при оценяване на риска се избира в зависимост от вида и спецификата на оценяваните обекти и дейности. Подходът следва да бъде съвременен, конкретен, информативен и мултидисциплинарен.

(2) На работни места и при дейности, където условията и обстоятелствата се изменят, прилаганият подход за оценяване на риска трябва да отчита тези изменения.

Чл. 14. Оценяването на риска включва следните етапи:

1. класификация на трудовите дейности;
2. идентифициране на опасностите при различните трудови дейности;
3. определяне на работниците и служителите, изложени на опасности;
4. определяне елементите на риска;
5. оценка на риска;
6. документиране.

Чл. 15. Класификацията на трудовите дейности включва:

1. изготвяне на списък на трудовите дейности на оценяваните обекти;
2. групирането им по рационален за оценяването на риска начин;
3. събиране на необходимата информация за тях - характерни опасности, нормативни разпоредби, мерки за защита и всякаква друга информация, необходима за оценяване на риска.

Чл. 16. (1) Идентифицирането на опасностите включва:

1. установяване на:
 - а) наличие на опасности и сравнителен анализ на опасностите по приоритети;
 - б) възможни пътища и начини за въздействие на опасностите;
 - в) обекти, които могат да бъдат увредени - хора, имущество, работна или околна среда;
2. систематично проучване на всички аспекти на дейността:
 - а) анализиране на всички дейности, които се извършват на оценявания обект;
 - б) отчитане на необичайни операции по време на работа;
 - в) отчитане на непланирани, но предвидими събития;
 - г) отчитане възможността за възникване на промишлени аварии;
 - д) анализ на разпоредбите за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на приложените предпазни мерки;
3. определяне на тези аспекти на дейността, които могат да причинят вреди;
4. отчитане не само на опасностите, но и на начина на взаимодействие на работниците и служителите с опасностите и как това изменя риска.

(2) Идентифицираните опасности се категоризират по групи в зависимост от вида и естеството им.

Чл. 17. При определянето на изложени на опасности работници и служители се отчитат:

1. работниците и служителите, чиято дейност е пряко свързана с опасността;
2. работниците и служителите, чиято дейност не е свързана с опасността, но могат да бъдат изложени на нейното въздействие;
3. външните лица, които могат да бъдат изложени на въздействието на опасността;
4. работниците и служителите, които се нуждаят от специална закрила, включително работници и служители, ненавършили 18 г., бременни и кърмещи работнички и служителки и тези с ограничена трудоспособност.

Чл. 18. (1) За всяка идентифицирана опасност се определят елементите на риска, които тя създава, а именно:

1. тежестта на вредата;
2. вероятността за нанасяне на тази вреда.

(2) Тежестта на вредата се преценява съобразно:

1. вида на обектите, подлежащи на защита - хора, имущество, работна и околна среда;
2. тежестта на възможните наранявания или уврежданията на здравето - незначителни, сериозни, опасни, фатални;
3. обхвата на вредата.

(3) Вероятността за нанасяне на вреда се преценява по:

1. честотата, продължителността и спецификата на излагане;
2. вероятността от възникване на опасно събитие;
3. техническите възможности за избягване или ограничаване на вредата;
4. човешките възможности за избягване или ограничаване на вредата - квалификация, опит и практически знания и умения, осмисляне на рисковете, взаимодействие между хората, психологични, социални и ергономични аспекти и други аспекти, които могат да окажат въздействие върху риска;
5. стойността на показателите и факторите по чл. 10, ал. 2.

(4) Когато в нормативните актове има изчерпателни разпоредби за осигуряване на защита от ясни и лесно определими опасности, разпоредбите на ал. 1, 2 и 3 могат да не се прилагат. Когато ал. 1, 2 и 3 не се прилагат, трябва да се провери осигурена ли е защита съгласно разпоредбите на нормативните актове от идентифицираните опасности.

Чл. 19. (1) С оценката на риска се установява допустимостта на определения риск и необходимостта от прилагане на мерки за неговото предотвратяване или намаляване и ограничаване.

(2) Основни критерии за установяване допустимостта на риска са:

1. съответствието с разпоредбите на нормативните актове за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
2. приложението на принципите за превантивна дейност, посочени в чл. 4 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
3. отчитането на информацията от източниците на информация, посочени в чл. 10, които нямат силата на нормативен акт, но прилагането им осигурява:
 - а) защита в случаите, когато няма нормативни изисквания;
 - б) по-добра защита в случаите, когато има нормативни изисквания.

(3) Когато в резултат на оценката на риска се прилагат мерки за неговото предотвратяване или намаляване и ограничаване:

1. етапите, посочени в чл. 14, се повтарят;
2. проверява се могат ли да възникнат нови опасности вследствие прилагането на новите мерки;
3. нововъзникналите опасности се включват в списъка на идентифицираните опасности.

Чл. 20. (1) Оценяването на риска се документира по ред и начин, определен от работодателя.

(2) Документацията се съхранява от работодателя.

(3) Документацията по оценяване на риска трябва да удостоверява:

1. че е съставена програма за оценяване на риска;
2. начините, средствата, обхвата и степента на изпълнение на програмата;
3. идентифицираните опасности и рискове, включително специфични или необичайни рискове;
4. групите работници и служители, изложени на рискове;
5. оценката на елементите на риска;
6. взетите решения при оценяването на риска, вкл. информацията, на която те се основават;
7. използваните нормативна уредба и информация съгласно чл. 10;
8. използваните данни от наблюдения, изследвания и проучвания от специализирани лаборатории и звена;
9. препоръчаните мерки от оценителите;
10. приетите мерки, срокове и отговорни лица за предотвратяване, намаляване, ограничаване и контрол на риска и начини на контрол на изпълнението на тези мерки;
11. условията за преразглеждане на оценката съгласно чл. 11.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на тази наредба:

1. "**Вреда**" е физическо нараняване и/или увреждане на здравето.
2. "**Опасност**" е възможен източник на вреда.
3. "**Идентификация на опасност**" е процесът на установяване съществуването на опасност и на определянето на нейните характеристики.
4. "**Риск**" е вероятността за настъпване на вреда при конкретни условия на излагане и тежестта на вредата.
5. "**Елементи на риска**" са тежестта на вредата и вероятността за възникване на тази вреда.
6. "**Опасно събитие**" е ситуация, в която човек е изложен на опасност, която довежда до вреда.
7. "**Анализ на риска**" е използване на разполагаема информация за идентифициране на опасни събития и за определяне елементите на риска.
8. "**Оценка на риска**" е процес на взимане на решение относно допустимостта на риска на база на анализа на риска, разпоредбите на нормативните актове и отчитане на фактори, като технически достижения, околна среда, психологически, икономически и социални аспекти.
9. "**Оценяване на риска**" е процесът на анализ и оценка на риска.
10. "**Оценител на риска**" е лице, което оценява риска.
11. "**Работодател**" е понятието, определено в § 1, т. 2 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. Наредбата се издава на основание **чл. 17 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд** (ДВ, бр. 124 от 1997 г.).

§ 3. Контролът по изпълнението на наредбата се извършва от Главната инспекция по труда.

§ 4. Министърът на труда и социалната политика и министърът на здравеопазването дават указания по прилагане на наредбата.

§ 5. Първоначална оценка на риска се извършва в срокове, съобразени с изпълнението на § 3

от Закона за здравословни и безопасни условия на труд.